

PASSIONIȘTII ÎN BULGARIA ȘI MUNTENIA

EPISCOPUL FRANCISC FERRERI (1740—1813)

În a doua jumătate a secolului XVIII, catolicismul în Moldova, Muntenia și Bulgaria trece printr'o criză de prestigiu. *Ordinul franciscan*, care purtase secole întregi¹ sarcina propagandei prin părțile

¹ Țările române au primit înrăurirea catolică prin *Ordinul Franciscan*, curând după desființarea episcopiei dela Milcov. Se știe că această episcopie, s'a desființat în urma năvălirii Tătarilor, la anul 1241.

În locul dominicanilor dela Milcov, *apar franciscanii din provincia Ungariei*. Aceasta se vede dintr'o scrisoare papală din 7 Octombrie 1278, în care provincialul franciscanilor d'n Ungaria este îndemnat să trimită misiuni la Cumani. Un an mai târziu, în 1279, *misionarii franciscani* încearcă în Moldova creștinarea Tătarilor și catolicizarea Românilor și Rușilor. Pentru conducerea acțiunii prin părțile acestea ale Europei, în lipsa unui episcopat, franciscanii veniți atât din Ungaria cât și din Polonia au organizat, după 1324, *vicariate*. Aceste vicariate franciscane aveau o organizație aproape autonomă, așa încât formau de fapt două noi provincii. Misionarii acestor vicariate aveau și un titlu aparte: „Confraternitatea peregrinanților între păgâni, pentru Christos“ sau, cum îi cunoaștem mai adesea: „*Frații pelerini*“.

După înfrângerea lui Carol Robert la Posada (1330), regii unguri, pierzând suzeranitatea asupra Țărilor Românești, au căutat să o mențină pe cea religioasă. S'a încercat atunci reînțemeerea Episcopatului de Milcov, de data aceasta prin franciscani. Propunerea de reînțemeere o face însuși provincialul franciscan Vit de Monteferro, capelan al regelui Carol Robert. Din cauza însă a relelor raporturi cu Basarab, această încercare n'a reușit, așa încât, pastorațiunea atât în Muntenia cât și în Moldova a rămas tot în sarcina vicariatelor. Asupra Moldovei își întinse autoritatea vicariatul numit al Ruteniei (Galiția, Ruscă), a cărui reședință pare a fi fost mănăstirea franciscană Sf. Cruce din Lemberg iar asupra Munteniei și-a întins activitatea într'o însemnată măsură, vicariatul pelerinilor franciscani din Bosnia care cuprindea 7 custodii dintre cari 4 în Banat.

În 1345, după împăcarea lui Basarab cu Carol Robert, franciscanii și-au putut intensifica activitatea în Muntenia și știm, că între alte căpetenii cari i-a sprijinit a fost și Alexandru Voevod; mai târziu, prin intervenția doamnei Clara, sprijinul acesta a crescut. Acțiunea acestor misionari avu ca

acestea și care se ilustrase în evul mediu printr'o eroică misiune, dădea acum semne de slăbiciune. Încă din sec. XVII și XVIII documentele ilustrează cu prisosință această stare de lucruri. Astfel, în anul 1604, episcopul Bernardin Quirini se plângea cardinalului Santa Severina că misionarii părăsesc propaganda și fug, fiindcă nu li se permite să țină femei¹. Acelaș episcop se plânge mai târziu episcopului Cintio, de scandalurile pe care le provoacă misionarii veniți de prin alte provincii și cere Papei autoritatea de a-i pedepsi². Într'alte rapoarte, misionarii sunt acuzați de fraude și destrăbălări.

urmăre o nouă încercare de organizare ierarhică cu administrație locală. Astfel, luă naștere episcopatul de Severin. Primul episcop catolic de Severin se constată a fi franciscanul Grigore (1369 probabil), a cărui putere se întinde cu vremea până la Câmpulung, unde se găseau încă misionari dominicani. Episcopatul acesta ajunge însă curând după Grigore ca și Milcov'a, doar un titlu onorific pe care Biserica Romană îl dă unora dintre episcopi fără ca diocesa să mai existe. Episcopia de Severin s'a continuat prin dominicanul Nicolae Antonii, la Argeș (sfințit la 9 Mai 1381). Dar, curând, la 1390 și episcopia de Argeș ajunge ca și Milcovia, ca și Severinul, doar un titlu onorific în ierarhia centrală. După 1390, Muntenia intră tot mai mult sub înfrăuirea, franciscanilor din vicariatul bosniac. Astfel, la 8 Februarie 1431, Vlad, fiul lui Mircea, da o diplomă de protecțiune pentru franciscanii cari își inaugurau atunci acțiunea de convertire a pavlichienilor. La 30 Septembrie 1433, Papa Eugen IV confirmă vicarului franciscan care avea în grija sa Muntenia, privilegiile și puterile din trecut, dându-i chiar prerogative episcopale. Soborul din Basel și Papa Eugeniu IV, reînsărcinează pe franciscanul Iacob de Marchia „să stârpească credința eretică“ din Țara Românească, Bosnia și Serbia. La 1444, în 16 Februarie, vicarul franciscanilor pelerini din Bosnia, anume Fabian, a căpătat aceeași sarcină. Am putea spune, că epoca eroică a misionarismului franciscan se sfârșește odată cu secolul XV. În secolul XVI, franciscanii încep deja a pierde terenul câștigat în secolele anterioare.

Reformele religioase, căderea politică a Ungariei, ireligiozitatea secolului, domnia „eretică“ (Despot, Iancu Sassu) iar mai târziu anarhia polonă, sunt o parte din cauzele de ordin mai general cari au provocat decăderea catolicismului în Orient. Încercarea de a înlocui o secțiune franciscană printr'alta (Observanții și Conventualii) n'a reușit. La 1664, Muntenia este lăsată definitiv în grija Observanților. În secolul XVIII, călugării erau trimiși de misiunea franciscană bulgaro-valahă dela Deva. În vremea aceasta, Muntenia a alcătuit împreună cu Bulgaria o singură provincie. Jurisdicțiunea o exercita episcopul din Sof'a, însă după ce s'a numit din nou episcopi la Nicopole, dreptul de vizite și administrație a trecut asupra acestora, fiind mai aproape. Cf. N. I o r g a, *Studii și doc.*, 1—2, Introducere; C. A u n e r, *Catolicismul printre Români*, în *Revista Catholică*.

¹ B. P. H a ș d e u, *Documente inedite din biblioteca Doria Pamfiliiană din Roma relativ la istoria catolicismului în România 1601—1606*, în *Colunna lui Traian*, An. 1876. Doc. 2 și 4.

² *Ibid.*, doc. 6.

Intr'o scrisoare, adresată papei Clement VII în Iunie 1604, ni se înfățișează un preot, care fiind silit de episcop a se despărți de o femeie, a sărit să-l omoare ¹.

„Pela 1630, spune N. Iorga, se ivi în mintea credincioșilor din țară și a reprezentantului francez de pe lângă Poartă, ideea de a se numi, în locul lupilor ce mâncau veniturile fără a păstori turma, harnici și zeloși italieni dintre Minorii Conventuali ai vicariului patriarhal din Constantinopol” ². De altfel și Matei Basarab a făcut o intervenție în acest sens, cerând să se trimită în misiune oameni destoinici ³.

În documentele de pe la finele secolului XVIII, se oglindește aceeași stare de lucruri pe care am constatat-o în prima jumătate a secolului XVII ⁴. Exasperați, credincioșii vor începe să-și trimită plângerile și protestele lor chiar către autoritatea țării. Astfel Constantin Ipsilante primește în 13 Martie 1801 o asemenea plângere. Vedem acolo cum, între altele, preoții ridicaseră taxele slujbelor așa încât, pentru o înmormântare ce se plătea obișnuit cu 30 bani vechi, ei cereau acum 5 lei. Tot astfel pentru cununii, a căror taxă de la 20 bani fusese ridicată la 3 lei. Se iau apoi măsuri împotriva unor preoți, cari obligau pe enoriași să aducă pentru prohod lumânări multe și grele de o litră, a căror ceară prisosea; deasemeni contra altora, cari la înmormântări nu se mai duceau să ia mortul de acasă, ci trimeteau doar pe sacristier ⁵.

În 1804, se cere enoriașilor noi dări (pentru „morti piccoli” și „morti grandi”) și câte o zi de clacă de la fiecare. Demn de menționat este și cazul parohului franciscan din Bârnova, care vinde clopotele bisericii și cheltuiește banii ⁶. Vin apoi cazurile de călugări cari fac negoț sau dau bani cu dobândă.

¹ B. P. Hașdeu, *Op. cit.*, doc. 9—10.

² N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria Românilor*, vol. 1—2 (Vezi introducerea pag. XLI—XLII, Cf. și *Acte și fragmente*, vol. I, pag. 65 și urm.

³ N. Iorga, *Op. cit.*, pag. 425—426. Datorită acestei intervențiuni a fost trimis ca prefect al Bărăției din Târgoviște, conventualul Bonaventura di Campo Franco.

⁴ N. Iorga, *Op. cit.*, doc. XCVII, pag. 139—140. La Cancelaria Propagandei se știa cum mergeau lucrurile, atât la misiunea din Moldova cât și la aceea din Muntenia (v. și *doc. CXLIII*, pag. 190).

⁵ N. Iorga, *Op. cit.*, doc. CVIII, pag. 147—149.

⁶ Milețici A., *Nașite Pavlichiani în Sbornic XIX*, an. 1903; În anexe, (*Novi documenti po istoriata na severnife pavlichiani*) istoricul <https://biblioteca-digitala.ro>

Pe de altă parte, acțiunea misiunilor franciscane a devenit cu vremea supărătoare și pe plan politic ¹. Se știe că războaiele Austriei — ca și cele rusești de mai târziu —, provocaseră în Bulgaria și în restul peninsulei, încă din secolul XVII, însemnate curente de imigrație către țările Austriei ², în Banat ³, Croația, Ardeal, etc. Franciscanii au contribuit și ei la canalizarea acestor curente către țările Austriei, dornică la vremea aceea ca și mai târziu de o cât mai bogată colonizare care să-i populeze regiunile și să-i pună în valoare bogățiile ⁴. Unii misionari nicopolitani se ocupaseră chiar cu organizarea sistematică a acestor colonizări stând tot timpul în strânsă legătură cu oficialitatea austriacă. Așa făcuseră de pildă P. Giuliani ⁵ și episcopul Stanislavich în vremea stăpânirii austriace în Oltenia ⁶. (Căutaseră a măguli pe Carol VI propunându-i înt-

bulgar publică câteva izvoare, de mare însemnătate pentru istoria catolicismului la noi, în cuprinsul cărora se găsesc informațiuni variate privitoare la Țările noastre. Două dintre acestea — memoriile unor misionari — ne-au folosit în deosebi în articolul de față. Ele sunt: 1. „*Lettere del P. Filippo Squarcia, sacerdote passionista, già missionario in Bulgaria, ad un suo fratello Arciprete*“. Autorul acestor memorii a fost misionar între 1824—1834 și un timp, vicar general pentru satele Orești, Beleni și Petc-ladenți. 2. „*Notizie della Chiesa di Nicopoli in Bulgaria*“ este o mică cronică scrisă de misionarul Girolamo Pizzicanella, care a fost în misiune între 1825—1834. Primul dintre aceste memorii cuprinde 65 de capitole, iar al doilea are 58. În cursul lucrării, vom cita deadreptul numele memorialiștilor italieni.

¹ Hurmuzaki, pag. 582, doc. DCCCXLVI: „Les guerres des turcs contre les allemands ont rendu les missionnaires latins si suspects à l'Empire Ottoman que Yeghan Pacha, passant à Adrianople en 1738, débuta sa campagne en faisant couper la tête de gaité de coeur à deux prêtres de la Congrégation de la Propaganda fide...“ (*Scrisoarea lui Castellane către Ministerul Afacerilor străine*).

² Dușan Popovici, *O Cincarima*, Beograd 1927, pag. 122.

³ Ștefan Manciulea, *Infiltrări de populații străine în Banat*, în *Buletinul Soc. Regale Române de Geografie*, XLVI, 1927, pag. 108.

⁴ Dușan Popovici, *Op. cit.* pag. 86. Se dă recompense unuia care reușise să colonizeze circa 500 de familii.

⁵ Un adevărat exod avu loc între anii 1726—1730 în timp ce Stanislavich se găsea la Craiova ca episcop. Organizatorul acestui exod a fost Padre Giuliani. Fugarii treceau Dunărea în grupe mici, pe ascuns. În 5 ani au trecut 2000 de suflete. Unii erau din sudul Bulgariei, alții din nord. La 1737, izbucnind un nou războiu între Turci și Austriaci, au fost siliți să fugă împreună cu Stanislavich în Banat. (Amănunte în Milețici, *op. cit.* pag. 68—69).

⁶ Vezi în Hurmuzaki, VI, pag. 413 propunerile pe care Stanis-

meerea de colonii bulgare catolice în interiorul Olteniei botezate cu numele împăratului) ¹.

Starea de regres în care se găsea propaganda în Răsărit era cunoscută la Roma. Măsurile cele mai energice nu vor întârzia. Una dintre aceste măsuri menite a galvaniza acțiunea pe plan pur spiritual a bisericii romane, a fost apariția prin părțile noastre a misiunilor passioniste. Ordinul passionist alcătuia, necontestat, un corp de elită al propagandei catolice. Intemeiat de Sf. Paul della Croce în anul 1725, el a fost și este unul dintre Ordinele cele mai riguroase. La 1769 Passioniștii au fost întăriți de autoritatea papală sub denumirea de „Clerici desculți ai Sf. Cruci și ai Patimilor Domnului nostru Isus Christos.” Pe lângă cele trei voturi — castitate, obediență și sărăcie — passioniștii aveau și un al patrulea: zelul de a deștepta în inimile credincioșilor devoțiunea pentru patimile Mântuitorului. A fost încercarea de a reînvia o formă medievală ² de misionarism: fanatică și intransigentă, unind iubirea de oameni cu o severă observare a regulilor de viață creștină.

Asceza își găsea o dură aplicare în concepția de viață a acestor fanatici și contau în acțiunea lor pe marea putere a exemplului. Se flagelau utilizând bice tari și funii noduroase. Se spune că unii dintre ei, dacă observau în decursul predicilor că n'au izbutit să miște mulțimea credincioșilor, își desfăceau haina și se flagelau în văzul tuturor.

Mâncau puțin și dormiau pe scânduri, îmbrăcați. În picioare purtau numai niște sandale, iar pe corp o rasă și o pelerină de culoare neagră. În partea stângă a pieptului aveau o imagine în forma inimii, iar pe aceasta erau desemnate instrumentele patimilor Domnului: cuiele și crucea răstignirii. În fruntea Ordinului sta un *superior general* ales pe 6 ani și care avea reședința la Roma în mănăstirea Sf. Giovanni și Paolo pe muntele Celio. Mai aveau o mănăstire pe muntele Argentario, iar misiunile lor au pătruns în 11 provincii atât din lumea veche cât și din lumea nouă. Au întemeiat nu mai puțin de 100 mănăstiri, dintre cari numai 5 sunt în Italia iar restul în Anglia, Spania, Belgia (Franța), Argentina, Mexic,

lavich le face împăratului cu privire la extinderea și organizarea propagandei catolice în Țara Românească.

¹ Caroliopol.

² *Herders Conversations-Lexicon*, ed. III, Freiburg im Breisgau, pag. 1288—89. Încercarea de a se întemeia un astfel de ordin se mai făcuse în evul mediu.

Statele Unite, etc. Mai târziu misiunile lor au străbătut și în Australia și Cuba ¹.

Acțiunea passioniștilor ia un mare avânt după 1770, când primele misiuni organizate de ei pornesc în Orient către diocesele ocupate de franciscani. Papa Iuliu VI le dădu încuviințarea ².

În anul 1771, misionarii *Francisco Ferreri* și *Giacomo Sperandio* sunt primii cari sosesc la București în numele noului ordin cu destinația pentru Nicopole. Să ne oprim un moment în povestirea noastră pentru a cunoaște mai de aproape pe cel dintâi, adică pe Ferreri, a cărui activitate prin părțile noastre era menită să aibă urmări importante pentru dezvoltarea ulterioară a catolicismului în Țara Românească.

Francisco Ferreri s'a născut la 14 Octombrie 1740 în comuna Valdigi, în diocesa Forsano din Piemont ³. Intrat de tânăr în noul ordin al passioniștilor, el s'a distins prin înalte însușiri morale, prin spirit de jertfă, caracter ferm, temperament blând, talent oratoric și prin studii de doctrină religioasă ⁴ care mai târziu, ca episcop, l-au făcut cunoscut atât în misiunile orientale cât și la Roma atrăgând asupra lui atenția contemporanilor ⁵. Apreciat de Papa Piu VII, adversarul lui Napoleon, venerat în rândurile clerului și iubit de credincioși, el a întâmpinat și în Orient aceeași largă simpatie din partea tuturor, indiferent de confesiune. Generali ruși ⁶, diplomați austriaci, prințipi sau demnitari ai Munteniei, toți l-au respectat ⁷ și iubit și asupra tuturor distinsa lui personalitate a făcut o deosebită impresie.

¹ Vezi și *The Catholic Directory* pe anul 1911.

² Miletici, *op. cit.*, pag. 77.

³ Vezi „*Lettere del P. Filippo Squarcia...*” cap. 41 (în anexele lui Miletici).

⁴ *Ibidem*. Istoricul lui Girolamo Pizzicanella cap. 38: „*Era uomo di dottrina e di santità...*”

⁵ N. Iorga, *Studii și documente*, I—II. Vezi raportul lui Fleischhakt: „...*Monseigneurul Ferreri un om bătrân și sfânt... a știut să-și câștige... prin viața sa exemplară venerația generală, respect și iubire până când ne-a fost răpit nouă în 1813 de ciumă.* (pag. 365).

⁶ „*Aveva ispirato tale stima di se ai generali moscoviti...* (Girolamo Pizzicanella cap. 35). La 23 Decembrie 1806 a intrat în București generalul Miloradovici, iar două zile mai târziu generalul șef Michelsohn; în a doua parte a campaniei vin Kutuzoff, generalul de corp Marcoff, faimosul Langeron, autorul memoriilor, și alții mai puțin însemnați.

⁷ „*In Valachia era assai rispettato da quei religiosi Francescani, dai cattolici, dai seismattici, e dall' Agenzia imperiale in Bukarest.* („*Notizie della Chiesa...*” Girolamo Pizzicanella, cap. 38).

Sosiți în București, Francisco Ferreri și Giacomo Sperandio, nu au putut pătrunde imediat în diocesa nicopolitană din cauza rigurilor otomane. Au fost siliți să rămână un an întreg în Muntenia în așteptarea firmanului¹ de liberă intrare în Bulgaria, interval în care s'au ocupat cu studierea limbii bulgare². Au locuit la franciscanii din Bărăție. Au căutat însă ca, în afară de cunoașterea limbii bulgare să capete și o pregătire specială misiunii lor din Bulgaria³. Sub îngrijirea prefectului Rocchi, aflător atunci în București, Ferreri și Giacomo Sperandio și-au format în cursul unui an această pregătire. Intr'un act din 26 Ianuarie 1782 al Congregațiunii către Rocchi, se trimit acestuia mulțumiri și promisiunea că i se vor restitui cheltuelile⁴.

În anul 1782 izbutesc să treacă în Bulgaria și se stabilesc în grupul de sate cari alcătuiau miezul episcopiei de Nicopole⁵. În cercul celor șase comune ale diocesei își vor desvolta activitatea lor Francisco Ferreri și însoțitorul său Giacomo Sperandio. În afară de propaganda și slujbele obișnuite, Ferreri face și încercări cu un învățământ elementar pentru scriere și citire⁶. Țineau case la Orești, la Beleni și la Tancevița. Primeau dela Propagandă o subvenție de 40 de scuzi pe an iar dela credincioși mici ajutoare și hrană⁷ și servicii domestice.

În vremea aceasta, scaunul nicopolitan era ocupat de episcopul Paul Dovanlia, originar din Filipopole, născut în 1704 și sfințit episcop de Piu VI la 14 Octombrie 1776⁸. Pios, dar prea bătrân, departe de a avea curajul și spiritul de jertfă al pasiioniștilor, el își petrecea timpul stând mai mult prin București⁹ la mânăstirea fran-

¹ Vezi *Lettere del P. Filippo Squarcia...* cap 15, în Miletici, *op. cit* pag. 325 (Anexe).

² N. Iorga, *op. cit.* doc. LXXVI cap. 122 „ad effetto d'istruire nella lingua bulgara...”

³ *Ibidem*: „e nelle altre cognizioni più necessarie i due religiosi passionisti destinati per quella Missione”.

⁴ *Ibidem*, pag. 123.

⁵ Diocesa Nicopolitană cuprindea vreo 6 sate cu un total de peste 2000 de credincioși. Aceste sate erau: Butno, Laconi, Francevița, Peticladeț, Orești și Beleni; Deasemeni în Marcianopoli încă se aflau la 1800 vreo 144 de credincioși.

⁶ În „*Lettere del P. Filippo Squarcia...*” cap. 18. . .

⁷ „...Una pizza di pane azimo ogni giorno... (*Filippo Squarcia*, cap. 15).

⁸ Amănunte în „*Notizie della Chiesa...*” cap. 36.

⁹ Ședea la Bărăție plătind o chirie de 60 de piaștrii. Cf. și Raimund Netzhammer, *Archiepiscop, Reședința episcopată din București*, pag. 7.

ciscanilor în Bărăție¹. Numai în primii ani ai păstoriei sale, Dovanlia a locuit în Bulgaria și anume în satul Beleni unde mai fusese și înainte reședință episcopală, încă din vremea episcopului Nicola Pugliesi (1 Iulie 1753—1766), ajuns mai târziu vicar apostolic la Constantinopol².

În anul 1784 episcopul Dovanlia însărcină pe Ferreri și Giacomo Sperandio, să țină sub îngrijirea lor un număr de 12 familii de bulgari paulicani cari se găseau refugiați în Muntenia, în satul Vișovul de lângă Dunăre, din cauza persecuțiilor turcești³. Doi ani mai târziu, în 1786, vedem pe Ferreri extinzându-și activitatea în Muntenia și asupra grupului de refugiați catolici stabiliți la Flămânda⁴.

Către sfârșitul anului 1786, pe când cei doi pasionați își continuau activitatea lor de o parte și de alta a Dunării, izbucnește în imperiul otoman o puternică epidemie de ciumă⁵. Acum sosesc dela Propagandă noi misionari, între cari Mattia Rasdlovik, Nicola Silvi și Stefano Lupi⁶. Un an mai târziu începe războiul ruso-turc (3 August 1787) căruia îi urmează după cum se știe, în Ianuarie 1788, declarația de război a Austriei. Luptele se deslănțuie astfel dela Trieste, pe tot lungul Dunării și până la Bender.

Intrarea în războiul a Austriei deslănțuie din nou — ca totdeauna în decursul războaielor pe cari Austria le făcea Turciei — persecuțiunile asupra misiunilor catolice din imperiu, ai căror membri, după cum am afirmat mai sus, erau bănuți ca agenți politici ai Austriei⁷. Mănăstirile sunt călcate, iar misionarii urmăriți cu inver-

¹ „... e menò sempre la sua vita in Bukarest nel convento dei P. P. Francescani...” (în istoricul lui *Girolamo Pizzicanella* cap. 36). Din când în când mergea la Rusciuc unde se găseau încă negustori *raguzani*.

² P. Leonardus Lemmens O. F. M. — *Hierarchia Latina Orientis 1622—1922*. Roma, pag. 309.

³ În *Lettere del P. Filippo Squarcia...* cap. 17.

⁴ *Ibidem*, cap. 17.

⁵ Numărul celor îmbolnăviți era la Constantinopol de 60.000. *Ibidem*, cap. 19.

⁶ *Ibid.* cap. 20.

⁷ La aceasta contribuiau și neconținutele reclamațiunilor ale clerului grec. Vezi în *Hurmuzakı*, I, suppl. 1, pag. 583, scrisoarea ambasadorului francez Castellane: „*gens (e vorba de misionari) que les grecs ne manquent pas de représenter à la Porte avec les plus noires couleurs, comme les espions de Cour de Vienne*”. Deasemeni Filippo Squarcia spune la cap. 22 al memoriului său: „...*del qual fatto per molto tempo si servirono i greci rammentandolo ai turchi per incitarli contro i cattolici...*”

șunare. Francisco Ferreri al cărui stagiu în misiune se încheiase, se găsea în Muntenia și se pregătea pentru reîntoarcerea în Italia, când izbucni războiul. Pe la sfârșitul lui Martie vedem însă că nu plecase încă spre Roma¹. Episcopul Dovanlia se găsea de asemenea în Muntenia, stabilit la București, unde a rămas apoi aproape fără întrerupere până la moarte.

După încheerea păcii dela Șiștov dintre Turci și Austriaci (4 August 1791), se restabilesc raporturile între cele două imperii iar misiunile își reiau activitatea².

În vremea aceasta Ferreri se reîntorsese la Roma și, reintrat în administrația centrală a Ordinului, ocupa funcțiunea de procurator general³. Se pare însă, că încheerea păcii dintre Turci și Austriaci i-a redat speranța unei activități mai fericite în diocesa nicopolitană, deoarece îl vedem reîntorcându-se în Septembrie 1792 pentru a se stabili de data aceasta la Orești. Cu el odată a venit și Padre Michele Kirschenauer care a trecut la Trancevița⁴. Au reluat firul activității pe care Ferreri o începuse în prima misiune și o vor continua până la 1797, când izbucnesc mișcările cârjaliilor. Aceste mișcări au abătut asupra creștinilor și misionarilor nenorociri încă mai mari decât ale războiului. Atunci au trecut mulți bulgari catolici Dunărea risipindu-se prin satele și orașele Munteniei⁵.

Cruzimile făptuite de cârjalii, mutilările oribile prin desfigurare și arderea cu fierul roșu au înspăimântat atât de tare pe Padre Michele, încât fugi din Trancevița la Orești, unde căzu repede bolnav și muri în brațele lui Ferreri la 31 Martie 1797⁶. Misionarul din Beleni, Don Nicola Silvio, se refugiază deasemenea la Ferreri și își petrece nopțile ascuns în stufișul unui lac înghețat din care cauză se îmbolnăvește greu și moare curând după aceea⁷. Matei Rasdilovik se salvează cu mare greutate, stând ascuns mai multe zile într'o odaie întunecoasă și inundată de apă; izbutește până la

¹ După *Filippo Squarcia*, cap. 22.

² Hurmuzaki, VII, pag. 523—28. Tratatul de pace încheiat la Șiștov între Poartă și Austria (4 August 1791). Art. XII cuprinde o reconfirmare totală a drepturilor de propagandă pe care le avea biserica catolică și a privilegiilor obținute la 1739 prin pacea dela Belgrad, art. IX „...aussi ceux qui ont été postérieurement concédés par ses fermans, et autres actes émanés de son autorité.

³ După „*Notizie della Chiesa...*” a lui Pizzicanella cap. 38.

⁴ După „*Lettere del Filippo Squarcia...*” cap. 22.

⁵ *Ibid.* cap. 23.

⁶ *Ibid.* „Egli era nato in Scard'ngo nella Baviera...” cap. 24.

⁷ După „*Lettere del P. Filippo Squarcia...*” cap. 25.

urmă să se refugieze în Moldova în timp ce alți misionari franciscani luau drumul Ungariei¹.

Ferreri, credincios misiunii, desfășoară mult eroism rămânând tot timpul pe loc pentru a asista pe răniți și pentru slujba celor omorâți de cârjalii, în vreme ce locurile misionarilor refugiați sau morți sunt repede ocupate de tineri passioniști. Prin luna Septembrie, pe când Ferreri înfrunta aproape singur furtuna, izbutesc să treacă Dunărea Padre Bonaventura Paulini și Nicola Ottaviani. („Come due pecore in mezzo ai lupi”). Curând, la persecuțiile turcești se adaugă și intrigile și persecuțiile „schismaticilor” bulgari². Ferreri rezista mereu. Aleargă dela un sat la altul, caută să împiedice fuga locuitorilor și dă celor slabi personal pilda unei excepționale rezistențe morale³. Suportă bătăile și schingiuirile cu o răbdare pe care neclintita sa putere de credință i-o reînnoia continuu⁴. Scăpă cu viață, însă cu gâtul frânt, infirm pentru tot restul vieții⁵. În anul 1800 este rechemat pentru a doua oară la Roma; se retrage la Corneto în statul papal, în modesta funcție de vice-retor⁶.

În urma lui Ferreri, acțiunea este continuată de ceilalți passioniști, între care menționasem mai sus pe ultimii sosiți: Padre Bonaventura și Nicola Ottaviani. Acesta din urmă, îmbolnăvindu-se din cauza marilor suferințe și a spaimii continue, muri în anul 1802 și fu înmormântat alături de Don Nicola Silvi⁷. Astfel, Bonaventura rămâne singur, având sub îngrijirea sa, în afară de credincioșii din Beleni și Oresci, pe toți cei refugiați în Muntenia. Moare însă și dânsul, în împrejurări nu mai puțin dramatice, în ianra anului 1804⁸.

¹ *Ibid.*

² *Ibid.* cap. 26.

³ „...Ferreri non approvo questo passo... dicendo... che Iddio voleva che si mantenesse la cattolica religione tra i turchi.

⁴ Passionistul *Girolamo Pizzicanella* în memoriul său înfățișează persecuțiile suferite de Ferreri; vorbind apoi de însușirile sale de misionar ne spune că: „Aveva tutte le qualità di ottimo vescovo...”

⁵ *Ibid.*, cap. 38 „...era rimasto offeso nei tendini del collo, che non poteva più liberamente articolare”.

⁶ *Ibid.* La Corneto se găsea ramura feminină a Ord. passionist.

⁷ Având în grijă sa și pe credincioșii de pe țărnul românesc, P. Bonaventura trecea adesea fluviul. Într'una din aceste treceri prin Decembrie 1804, contractă o pleurezie. A murit la Șiștov în suferinți grele și în pă-răsire. Era originar din Parascio, diocese Alba Pompeia (După „*Lettere del P. Filippo Squarcia*”, cap. 30).

⁸ *Ibid.*, cap. 32.

Între timp, sosește o nouă misiune passionistă cu Padre Fortunato Ercolani și Antonio Giordani, cari au fost reținuți câțva timp de episcopul Dovanlia în Muntenia pentru îngrijirea și buna rânduială a numeroaselor grupe de catolici împrăștiați în întreg cuprinsul țării. Când Bonaventura moare, Fortunato Ercolani trece Dunărea în diocesă și se așează la Oresti.

La 6 Iulie 1804, episcopul Dovanlia moare în vârstă de 100 de ani. Îi urmează în mod provizoriu, vicarul apostolic Don Antonio Giordani tot dela Congregația S. S. Cruci, de care a fost vorba mai sus, om fără prea multe studii, dar ca toți passioniștii energici și plini de zel. Se pare însă, că pentru acțiunea întreprinsă după 1800 de Papa Pius VII în Orient, cât și pentru evenimentele ce se anunțau, s'a simțit lipsa omului de prestigiu și iubit care era Francisco Ferreri.

Rechemat dela Corneto în Roma, el este consacrat în ziua de 21 Septembrie 1805 ca *Episcop de Nicopole și administrator al Valachiei*¹. Prin numirea lui Ferreri, s'a dat franciscanilor o însemnată lovitură iar passioniștii trec pe prima linie a propagandei; în al doilea rând, această numire era menită să ducă la o complectă reabilitare a propagandei în întreaga provincie. Pe deplin împuternicit, Ferreri ridică dela Cancelaria Propagandei, câteva zile mai târziu cele 29 „*Facultates*” în spiritul cărora trebuia să păstorească². În primele zile ale lui Ianuarie³ 1806 bătrânul misionar intră în Muntenia, iar la 29 Ianuarie luă în primire diocesa⁴. Venia în provincia bulgaro-valahă pentru a treia oară.

Comentând acele *facultates* atunci când le-am descoperit, observasem, că noul episcop venia cu un program de activitate format după ideile și cugetarea Papei Piu VII⁵. Se știe că acest vestit șef al bisericii romane, contemporan al revoluției franceze și al lui Napoleon, a fost un adversar ireductibil al ideilor noi și a imprimat acțiunii ultramontaniste toată vigoarea temperamentului său excepțional. Astfel la capitolul 21 al amintitului manuscris vedem o serie de măsuri prohibitive împotriva literaturii scrise sub inspirația ori

¹ Raymond Netzhammer, Arhiepiscop, *op. cit.*, pag. 8.

² V. Papacostea, *Papa Piu VII și Francisc Ferreri în Revista istorică*, an. XI, No. 10—12, pag. 296.

³ N. Iorga, pag. 324, doc. CVII, de unde rezultă că la 9 Ianuarie era deja în Muntenia.

⁴ Raymond Netzhammer, Arhiepiscop, *op. cit.*, pag. 8.

⁵ V. Papacostea, *op. cit.*, pag. 289—297

în sprijinul ideilor de libertate¹ (*La pucelle d'Orléans* de pildă) și împotriva unor studii filosofice ce-și trag originile din sistemul sensualist a lui *Hobbs* și *Condillac*. La acelaș capitol este pusă la index monumentală operă a istoricului *Pietro Giannone*. Urmează încă vreo câteva lucrări isvorâte din concepția științifică și raționalistă a epocii revoluționare ca: *Istruzioni intorno la Sancta Sede, tradotte dal francese 1765* — *Oeuvres Philosophiques de Monsieur de la Mettrie*² — *Les Colimaçons* — *Abrégé de l'Histoire... Ecclésiastique* — *Riflessione di un Italiano sopra la Chiesa in generale* — *Système de la Nature et il vero Dispotismo*, Londres 1770 — *La raison par Alphabet* — etc. Prin greci și prin imigranți francezi, aceste scrieri circulau de mult timp prin țările noastre cât și prin întregul imperiu otoman. Nu sunt uitate nici lucrările de *astrologie judiciară*.

Între celelalte împruterniciri cari au fost date lui Ferreri, sunt unele demne de menționat. Astfel la cap. I i se dă dreptul de a hirotonisi chiar în afară de intervalele obișnuite și tot odată și libertatea de a dispensa de vârsta impusă hirotonisirii atunci când va crede de cuvîntă. Apoi vedem lăsându-i-se libertatea de a dispensa pe iregulari³, afară însă de cazurile de bigamie și omucidere; urmează, la capitolul VII, VIII și IX, dispense însemnate deși *Impedimenta criminis* și deși *Cognatio spiritualis*⁴. I se mai dă dreptul de a putea sfinți hainele, odăjdiile și ustensilele oricărui preot, acolo unde nu se cere sf. maslu⁵; deasemenea dreptul de a acorda Privi-

¹ V. P a p a c o s t e a, *op. cit.*, pag. 294, cap. 21 „Tenendi, et legendi, non tamen aliis concedendi, libros haëreticorum vel infidelium, de eorum religione tractantium, ad effectum eos impugnandi, et alios quomodolibet prohibitos, praeter opera Caroli Molinei, Nicolai Macchiavelli, Historiam Civitatem Regni Neapolis Petri Giannone...” Urmează lista cărților puse la index.

² Opera lui La Mettrie era mai ales urmărită; resfrângând sensualismul lui Hobbs și Condillac în cugetarea morală, acesta proclamase *materialismul și ateismul*.

³ *Iregular*: este acel cleric care printr'un păcat săvârșit pierde dreptul de a-și exercita funcțiunea (Vezi în L e h m k u h l A u g u s t i n u s, *Theologia Moralis*, vol. II, capit. I, pag. 710.

⁴ L e h m k u h l A u g u s t i n u s, *op. cit.*, vol. II, pag. 548: „Impedimenta criminis sunt: adulterium, conjugicidium, raptus”.

⁵ *Ibid.*, pag. 548: „Cognatio Spiritualis est, quae oritur ex sacramentis collatis; at ex sola baptismi et conformationis collatione”.

⁶ V. P a p a c o s t e a, *op. cit.*, pag. 293, cap. XIII.

legium Paulinum¹; puterea de iertare chiar asupra cazurilor rezervate prin dreptul canonic exclusiv Sf. Scaun.

În lipsă de proești de mir i se îngăduie, de va găsi oameni capabili, să ridice parohi chiar dintre călugări²; iar din cauza împrejurărilor specifice Bulgariei și Munteniei, i se dă puterea de a permite purtarea în ascuns a Sf. Taine la muribunzi. Asemenea, utilizarea hainelor civile atunci când nevoia o va impune misionarilor. La cap. 26 vedem cum Sf. Scaun permite înlocuirea Breviarului prin rugăciunea cu mătănii introdusă de Sf. Dominic³. În toate aceste dispense se oglindește criza catolicismului și starea de dezorganizare în care se găseau misiunile.

Fiind înaintat în vârstă, Ferreri a căpătat dreptul (Vezi capit. XXVIII) de a trece toate aceste dispense asupra altuia, înțelegându-se printr'asta, vicarul său general sau cel care l-ar fi înlocuit în cazul unei morți neașteptate. Aceste *Facultates* au fost acordate pe un termen de 5 ani și cu mențiunea specială că se vor aplica numai pe teritoriul Bulgariei și Munteniei⁴.

În al treilea rând, Ferreri a avut mult de luptat cu erezia paulicană⁵ și cu unele elemente franciscane care nu corespundeau nici prin pietate, nici prin cultură, nici prin capacitate, înaltei concepțiuni pe care Ferreri ca și urmașul său, passionistul Fortunato Ercolani, au avut-o despre *misionarism*.

Împotriva bătrânului Ordin, episcopul Ercolani va deschide după 1815 o luptă necruțătoare. Meritul însă de a fi început lupta aceasta — în urma căreia cadrele franciscane au fost înoite și întărite — revine lui Francesco Ferreri⁶. Primul care cade este înșuși unul dintre fruntașii franciscani, Provincialul misiunii bulgare,

¹ Pentru *Privilegium Paulinum* vezi Scrisoarea Sf. Paul către Corintieni cap. VII vers. 12.

² Cum a făcut de pildă la Câmpulung cu Anton Bartolis, adversarul de mai târziu al episcopului Fortunato Ercolani.

³ V. P a p a c o s t e a, *op. cit.*, pag. 295—196, cap. 22—27.

⁴ *Ibid.*, cap. 29.

⁵ De unde rezultă că erezia persista încă sub diferite forme de superstiție; nu credem însă că putea fi vorba de vechea erezie paulicană. În această privință însă *Girolamo Pizzicanella* ne spune în istoricul său următoarele: Visitò la diocesi, ed avrebbe forse operato per estirpare l'eresia Paulichiana cioè le sopradette superstizioni se ne avesse penetrato il fondo, ovvero tempo per agire (cap. 38).

⁶ Ferreri era incontestabil un om de mult tact încât a evitat un conflict cu întreaga misiune franciscană, cu toată dezavuarea răsunătoare pe care o făcuse Provincialului în afacerea clopotului bisericii din Râmnic.

acuzat de Ferreri că scosese și vânduse clopotele bisericii catolice din Râmnic. Lupta va fi continuată cu asprime încă mai mare de Ercolani, care declară destul de tare ca să audă și consulul austriac: „că va curăți întreaga Muntenie de toți preoții aceluia ordin franciscan”¹ cari se dovediseră „oameni ignoranți și incapabili”².

Acțiunea lui Ferreri împotriva ereziei paulicanilor și a superstițiilor — de cari cronicarul crede că Bulgarii s'au contaminat într-o și mai mare măsură dela Români³ — nu s'a putut desvolta din cauza împrejurărilor grele prin care au trecut misiunile catolice în intervalul 1806—1813, adică războiul ruso-turc și ciuma lui Caragea⁴.

Ferreri, profitând de cei doi ani de liniște „senza guerra, senza peste e senza Kargeli”, începuse o acțiune de reorganizare și de întărire a misiunilor. *Iși extinde autoritatea lui până la vechile centre catolice din nordul Munteniei*. După măsurile de epurație ce am văzut că începe a lua, el încearcă, în conformitate cu sugestiile primite dela Roma, să refacă cadrele. Deși bătrân, îl vedem deplasându-se cu destulă ușurință. Vizitează grupurile din Muntenia, stă și el prin București și trece chiar mai departe. Astfel, în 1807 în 25 August îl găsim la Câmpu-Lung, unde dă împreună cu P. Antoni și vicarul Iordan, tonsura lui Elias Podlusanu⁵. Tot odată, episcopul a mai preoțit și pe celebrul Anton Bartolis, cu care se va lupta mai târziu Fortunato Ercolani⁶. Câmpu-Lungul, era pe atunci un centru de călugări franciscani, aproape toți de naționalitate maghiară. Puțin mai târziu, Ferreri hirotonisește pe Don Michele Sancio Svizzero la București⁷.

Retragerea precipitată a armatelor rusești de peste Dunăre, provocată de vestea pregătirilor de războiu ale lui Napoleon, stârnește din nou panică și exodul bulgarilor. Era acum rândul generalilor lui Alexandru I să târească coloanele de emigranți, pentru a-i scoate din zona represiunilor turcești⁸. Centrele catolice de lângă

¹ N. Iorga, *op. cit.*, pag. 357—358. v. Raportul lui Fleischhagl.

² *Fleischhagl el însuși a cerut întocuirea misiunilor*, deși luase atitudine împotriva lui Ercolani. v. N. Iorga, *op. cit.*, pag. 359.

³ După *Girolamo Pizzicanella* cap., 41.

⁴ *Ibid.*, cap. 38.

⁵ N. Iorga, *op. cit.*, doc. XCVIII, pag. 317.

⁶ *Ibid.*

⁷ În „*Lettere del P. Filippo Squarcia*”, cap. 38.

⁸ *Ibid.* În quell'occasione due missionarii della Bulgaria, all'udire che la Vallachia era sotto il potere dei moscoviti, si servirono del tempo per l'berare come essi credevano, i bulgari dalle mani dei turchi, ed appena

Dunăre se risipesc din nou. Toate încercările lui Ferreri¹ de a opri fuga au rămas astfel infructuoase. În special împrăștierea refugiaților catolici *prin satele românești în grupuri mici și izolate*² mătina pe episcop și pe misionarii passioniști.

Și-au dat toate ostenele și concentrând cu ajutorul rușilor și al agentului austriac Fleischhagl un grup de vreo 200 paulicani i-au așezat la marginea Bucureștiului³, întemeind astfel satul Cioplea. În afară de faptul că acești paulicani erau aduși sub imediata supraveghere a episcopului, concentrarea la Cioplea mai prezenta următorul folos: punea la îndemâna episcopului o *reședință legală pentru vicariatul-general* pe care autoritatea munteană îl îngăduise. În felul acesta episcopii se puteau pe de o parte dispensa de prezența lor în București — atât de neplăcută clerului ortodox⁴ și câte odată oficialității⁵, iar pe de altă parte îi scutea de ospitalitatea plătită⁶ a franciscanilor din Bărăție. De altfel, locuința pe cari franciscanii i-o puteau pune la dispoziție, era desigur puțin confortabilă, fiindcă incendiul din 1804 distrusese atât biserica (Bărăția) cât și locuințele.

i russi ebbero passato il Danubio trasportarono in Vallachia quasi tutti i cattolici dei villaggi di Nicopoli, aiutati dai generali dell'imperatore Alessandro“.

¹ *Mons. Francesco Ferreri non approvò la translazione dei bulgari in Vallachia*“. (Gir. Pizzicarella, cap. 41).

² *Ibid.*

³ *Ibid.*, cap. 35 „...nelle vicinanze di Bukarest, dove formarono il villaggio detto Ciople...“

⁴ Într'un raport al mitropolitului Dionisie Lupu către agentul austriac, protestează împotriva șederii lui Ercolani în București. „*Jamais on ne connoit pas s'il a existé en Valachie quelqu'évêque des mêmes rit*“. Dionisie vorbește apoi de înaintașii lui Ercolani care veneau prin București „très rarement pour y rester et sans droit de gouverner“... étant ordinairement de l'autre côté du Danube, ou se trouvoit sa diocèse de Nicopoli“. În conflictul care a luat naștere, în urmă, Dionisie a luat partea franciscanilor, atacând pe passioniști; caută chiar a măguli pe agentul austriac, spunându-i și repetându-i că totdeauna clerul ortodox a trăit în armonie cu germanii din ordinul franciscan, (v. N. Iorga, *op. cit.*, doc. LXII—LXIII, pagg. 389—393).

⁵ Într'un raport a lui Merkel'us din 11 Iulie 1804 în care ni se povestește înmormântarea lui Dovanlia se vede cum Domnitorul Constantin Ipsilanti și-a manifestat nemulțumirea împotriva prelungitei șederi a episcopului în București refuzând agentului participarea oficialității și capitalei la alaiul înmormântării. (Vezi N. Iorga, *op. cit.*, doc XI pagg. 333—335).

⁶ Probabil însă că cei 60 piaștrii pe care începuse a-i da Dovanlia acopereau calitatea de ierarh a episcopului.

Generalilor ruși aflători atunci în București pe la comanda-
mentele armatelor imperiale sau în administrație Francesco Ferreri
le-a inspirat atâta stimă încât i-au atribuit imediat nu numai juris-
dicțiunea religioasă asupra noului sat, dar i-au dat și *puteri tem-
porale*¹ peste locuitori — situațiune care a dăinuit până la 1828,
când acești paulicani au intrat sub puterea principelui muntean și
trecuți în rândul celorlalți supuși². Dată fiind sărăcia în care trăia
episcopul, i s'a orânduit și o dare pentru întreținerea casei sale.

Ferreri a avut mult de suferit de pe urma acestor coloniști și
mai ales din cauza temperamentului lor aspru și ireductibil. Cu
toate stăruințele episcopului de a le face viața cât mai ușoară, ei
erau chinuți de un puternic sentiment nostalgic. Cronicarul ne spune
că ei nu încetau de a considera așezarea lor la Cioplea ca o „ro-
bie babilonică”³, căreia îi așteptau nerăbdători sfârșitul. Ei regreta-
u că își părăsiseră satele, dar nu mai puțin era îndurerat Fer-
reri că i-a fost dată să vadă tocmai în zilele păstoriei lui, împrăș-
tierea satelor nicopolitane și sfărâmarea cetății catolice din Balcani
unde el însuși își petrecuse 22 ani, dintr'o viață de impresionantă
renunțare. De aceea episcopul, va lua în cele din urmă hotărârea
de a face repatrierea celor refugiați. Pentru moment însă, lucrul
acesta era cu neputință. Reacțiunea turcilor, era parcă mai severă
ca totdeauna.

Ferreri uzând de trecerea pe care o avea la ruși și de bună-
voința lui Vodă-Caragea le-a alcătuit bulgarilor din Cioplea o viață
de desăvârșită libertate și le-a dat în inima Munteniei o organiza-
ție cu totul autonomă în nădejdea că astfel va face să înceteze la-
mentările lor⁴. Pentru conducerea acestui „canton”, episcopul a or-
ganizat un consiliu compus din 4—6 membri dintre frunțași, iar
peste aceștia a numit un „ciorbagiu” în imediata dependență de

¹ „...fu cedato al vescovo cattolico, che risideva a Bukarest, anche il dominio temporale...” („*Lettere del P. Filippo Squarcia*”, cap. 35). Dease-
meni în istorioul lui *Pizzicanella*, cap. 39.

² „...la qual disposizione circa il temporale fu mutata nel 1828, sog-
gettandoli con tutti gli altri al Principe di Bukarest”. (*Lettere del P. Filippo
Squarcia*, cap. 35).

³ „...aspiravano sempre alla loro patria specialmente per le vigne las-
ciate e che non potevano avere nella Vallachia paese più freddo”. (*Lettere
del P. Squarcia*, cap. 35).

⁴ Din toate izvoarele se vede că Ferreri avea o deosebită grijă pentru
acești bulgari. *Pizzicanella* pare chiar nemulțumit de lucrul acesta și pri-
vește ca o slăbiciune a episcopului; îl socotea prea credul: „alle menzogne
dei bulgari, che amava anche troppo” (cap. 38).

dânsul. Pe primul ciorbăgiu l-a ales dintr'o familie mai răsărită, numită Tatoi. Dar de îndată ce a fost constituită această comună, cu ciudata ei organizare în care „uno avesse la responsabilità e tutti la libertà”, începe a fi frământată de pasiuni politice... Astfel, primul ciorbăgiu văzându-se ridicat într'un atare post, a început să trateze pe consilierii comunei cu un dispreț și cu o mândrie de mic suveran. Iși alcătuisese o „reședință” după cea mai autentică tradiție orientală, unde consilierii și postulanții trebuiau să facă o lungă anticameră, dincolo de care „il superbo ciorbăgi” îi aștepta tolănit pe o sofa și cu o pipă în gură. Oamenii stăteau cu ceasurile, până ce acest teribil personaj binevoia a-i primi în audiență. Erau datori să rămână în picioare și descoperiți oridecâteori aveau să-i comunice sau să-i ceară ceva. În scurtă vreme izbuti să se facă temut și bineînțeles foarte urît de connaționali săi¹. Exasperat, unul dintre consilieri vine în București și raportează episcopului în ascuns cele ce se petreceau în comună. Ferreri după ce verifică informațiile primite, ordonă misionarului dela Cioplea să facă alegerea unui alt ciorbăgiu, dintre consilieri. Cu toată furia ce stăpânea pe locuitori, nici unul dintre consilieri n'a vroit să primească postul ce se oferea, atât era de mare teama de sălbăticia și răzbunarea celui demis. Atunci, Ferreri numește chiar el pe ciorbăgiu în persoana consilierului care făcuse denunțul.

Curând după aceasta Francesco Ferreri începe a lucra pentru regrouparea satelor din diocesă, acțiune pe care la început o exercita mai cu seamă asupra grupurilor de bulgari catolici împrăștiați în masa populației românești și amenințați deci cu pierderea credinței și cu asimilarea². Pentru reușita mai sigură, episcopul trimite peste Dunăre la Beleni pe misionarul Pietro Molinari, passionist fanatic și energic, originar din Roma³.

În vremea aceasta, Ferreri a luat primele măsuri pentru rezidirea bisericii Bărăției și a locuințelor. După incendiul din 3 August 1804 se făcuseră doar construcții provizorii, din slabele donațiuni ce au urmat îndată după incendiu, iar între ruine se clădise în chip cu totul rudimentar o săliță în care aveau loc slujbele religioase⁴. Încă din iarna anului 1812, sosise din Iași la București,

¹ v. povestirea lui *Pizzicanella* cap. 30.

² *Ibid.*

³ *Lettere del P. Filippo Squarcia...*, cap. 36.

⁴ N. Iorga, *op. cit.*, doc. XXIII, pag. 344.

arhitectul Freywald, autorul planurilor de reconstrucție¹. Cu toate economiile realizate totuși banii nu ajungeau. S'a hotărât lansarea unei colecte. Cererea de autorizare a colectei este înaintată generalului Kutusoff² care și subscrie primul 600 piaștrii, după cari urmează subscrieri făcute de alți generali. În acelaș timp Kutusoff dă ordin divanului să înlesnească procurarea de materiale pentru construcție în condițiile cele mai avantajoase. Mai subscriu consulul rus Kirico 2000 piaștrii, consulul francez Ledoulx 600 și consulul austriac Fleischhagl tot 600. Nici boerii noștri nu s'au lăsat mai pre jos. Au colectat bani și au făcut înlesniri de materiale.

Tocmai când se lucra pedeparte la repatrierea celor din Cioplea, iar pe de alta la strângerea fondurilor și materialelor necesare pentru reconstruirea Bărăției, izbucnește cu mare violență epidemia de ciumă. Atât în Muntenia cât și în Bulgaria numărul morților era covârșitor³. O dezordine și o mizerie generală urmau pretutindeni boalei.

Acum puterile sufletești ale bătrânului episcop cresc ca în zilele grele petrecute altă dată peste Dunăre, atunci când nu era decât umilul Padre Francesco și când în lungul satelor arse de cârjalii, cu crucifixul în mâini, da mângâerea din urmă și închidea ochii muribunzilor. Pune frâu dezordinii și disperării ce cuprindea sufletele credincioșilor și organizează fără zăbavă asistența. Fiecare membru al misiunii își ia consemnul și pleacă la postul lui. Don Michele Sancio Svizzero pleacă peste Dunăre în ajutorul lui Pietro Molinari, iar în Cioplea se strâng P. Fortunato Ercolani, Don Marino Rasdilovik trimis de Propagandă în locul lui P. Bonaventura Fedeli ce fusese rechemat și un tânăr italian, P. Raimondo, originar din Roma⁴.

În vremea aceasta la parohia observanților franciscani din București se găsea: P. Ambrogio Babik cu alți doi preoți. Cu ei împreună a continuat să locuiască și Ferreri până către sfârșitul anului 1812 când trece la Cioplea⁵. Numărul morților era din ce în ce mai mare, iar misionarii nu mai vedeau cu înmormântările.

¹ *Ibid.*

² *Ibid.*, pag. 345. v. colecta în raportul lui Fleischhagl și mențiunea privitoare la ordinul lui Kutusoff către Divanul Munteniei.

³ „Nel 1812 si scopri a Bukarest una crudele peste che fu comune a tutta la Vallachia e Bulgaria, e durò circa due anni“. *F. Squarcia*, crede a ști că numai la București numărul morților ajunsese la 40.000 (cap. 37).

⁴ *Ibid.*, cap. 38.

⁵ *Ibid.*

S'a distins în acele zile de urgie, prin marea sa iubire de oameni și prin dispreț de moarte, tânărul passionist Raimondo Mornia. Prin însușirile sale câștigase nu numai încrederea dar și întreaga afecțiune a lui Ferreri. Așa de pildă, când grupul franciscanilor din București atinși de boală nu s'a mai arătat, a întrebat episcopul pe cei din jurul său cine se oferă să meargă la chilioarele lor pentru ajutor și slujbă, Padre Raimondo era prezent. — „Ecce ego, mitte me” strigă el cu ardoare¹. Dar curajul și jertfa lui n'au folosit la nimic franciscanilor; când a sosit la locuințele lor ei trăiau ultimele lor clipe; singur parohul Babik scăpase, fiindcă îndată ce Ferreri trecu la Cioplea el se refugiase la Târgoviște de unde n'a revenit decât în Ianuarie 1814². Curând după moartea franciscanilor, boala lovește și pe Don Marino Rasdilovik. Astfel, unul după altul se stingeau misionarii „stringendosi il crocifisso sul petto”. Dar într'o zi, n'a mai apărut nici Padre Raimondo pe ulițele pustii ale satului. Au știut atunci cei ce erau obișnuiți să-l vadă trecând în fiecare dimineață, că tânărul roman muria în chilioara lui lovit de boală³.

Vestea morții lui Raimondo a fost o lovitură grea pentru bătrânul episcop. În fața cadavrului, și-a mărturisit slăbiciunea și presimțirea apropiatului său sfârșit⁴. Dintre passioniști îi mai rămăsese Fortunato Ercolani pe care îl făcu vicar general al episcopatului. Îl lăasă la Cioplea iar el se reîntoarse în București. Au trecut câteva luni. În vremea aceasta epidemia de ciumă continua cu furie. Într'o zi, îi vine vestea că Padre Fortunato a căzut el însuși bolnav. Ferreri pleacă imediat la Cioplea⁵. Dela Ercolani, boala a trecut repede la episcop.

În seara de 3 Noembrie 1813, Ferreri deși bolnav a mai putut lua mărturisirea de păcate a unui muribund. Apoi liniștit a intrat în odaia sa și s'a culcat. A doua zi Fortunato Ercolani care

¹ Intreaga povestire a morții acestor misionari se găsește în „*Lettere del P. Filippo Squarcia...*” cap. 38, 39.

² N. Iorga, *op. cit.*, doc. XXVII, pag. 347.

³ Filippo Squarcia face la cap. 40 din *memoriul* său o mișcătoare povestire a morții lui Raimondo Mornia și a tulburării ce a cuprins satul Cioplea cu prilejul acesta.

⁴ „...trovato morto il P. Raimondo, disse che questa perdita era stata un gran colpo al suo cuore, e che presto l'avrebbe seguito anche lui”. (*F. Squarcia*, cap. 41).

⁵ *Ibid.* Urmează povestirea morții lui Francesco Ferreri, tot după memoriul lui Squarcia.

rezista cu vigoare boalei, pătrunzând în odaia lui Ferreri îl găsește delirând și recitând *benedicite*. A mai avut totuși un moment puterea și stăpânirea de sine să se scoale și să îngenunche pentru *mărturisire*. Către seara, starea i s'a agravat. A primit *ungerea* și binecuvântarea „*in articulo mortis*”. Sprijinit de Ercolani s'a așezat în pat și a cerut să i se împlinească ritualul funerar al ordinului în care servise. Apoi, a trecut dela viață la moarte fără ca cei din jurul lui să simtă. Cum sta întins și liniștit le-a părut tuturor că a adormit. L'au strigat de mai multe ori. Francesco Ferreri murise. Cu zece zile înaintea morții împlinise 73 de ani. Nu lăsa altă avere decât 25 scuzi. Pe zidul bisericei, în cavoul ce singur își pregătise, Fortunato Ercolani supraviețuind boalei a pus să se scrie: „*Hic jacet Franciscus Ferrerius, Episcopus Nicopolitanus — Congregationis — Passionis D. N. I. C. — Patientia magnus, humilitate major, charitate maximus, qui tempore pestis ut pastor bonus animam suam dedit pro ovibus suis 4 Novembris 1813.*”

Așa s'a sfârșit drama celor dintâi misiuni passioniste în părțile noastre. Curând după moartea episcopului a murit tot de ciumă peste Dunăre și Pietro Molinari¹ în vârstă de 31 de ani. La Cioplea, în patul său de suferință, Fortunato Ercolani rămas acum singur a continuat să spovedească bolnavii aduși în căruțe până la casa în care zăcea el². Acest fanatic, a supraviețuit și a devenit episcop — al doilea episcop nicopolitan ridicat din Ordinul Passionist.

I N C H E E R E

Faptele povestite mai sus se încadrează în marea acțiune întreprinsă de Papa Pius IX pentru însănătoșirea și reorganizarea misiunilor în Sud-estul Europei. Ele privesc în mod special acțiunea passioniștilor — ordin de elită fondat pe practica severă a ascezei și a vechilor virtuți creștine — pentru redresarea propagandei catolice în ținuturile de sub jurisdicția episcopului de Nicopole (Bulgaria și Valahia).

¹ S'a îmbolnăvit curând după ce îi sosiră veștile privitoare la moartea passioniștilor din București, care „...fu di tanta affizione per lui che durò a piangere per due o tre giorni, finchè per ultimo colpo fu attaccato dalla peste...” .*F. Squarcia*, cap. 43).

² *Ibid.*, cap. 42.

În al doilea rând, această povestire învederează *originea nicopolitană a Arhiepiscopiei Catolice din capitala României*. Imprejurări istorice deosebit de grele au împiedicat pe episcopii nicopolitani încă de la finele sec. XVIII să aibă o reședință permanentă peste Dunăre. Ei și-au găsit adesea salvarea în Țara Românească. În cele din urmă au sfârșit — datorită spiritului de toleranță al Principilor și clerului valah — să facă strămutarea definitivă a scaunului episcopal la București.

Personalitatea care domină faza de tranziție de la Nicopole la București a acestui episcopat, este fără îndoială Francesco Ferreri, el însuși membru al Ordinului passionist. Francesco Ferreri grupează în satul Cioplea (lângă Capitală) pe o parte din credincioșii fugiți de la Nicopole și obține asupra acestui sat — prin intervenția generalilor ruși din armata de ocupație (1806—12) — nu numai autoritatea spirituală dar și una temporală, deplină. În felul acesta Francesco Ferreri este primul episcop nicopolitan care dispune de o reședință legală lângă Capitală.

VICTOR PAPACOSTEA